

מערך שיעור

'אחי זה הכי' בין הכפר הגלובאלי לכפר המקומי. שיעור בנושא גלובליזציה וסולידריות.

אוכלוסיית יעד: תלמידי תיכון

משך זמן: שעה וחצי.

* הערות:

- השיעור ארוך, ניתן לגזור ממנו יחידות קטנות יותר על פי שיקול דעתכם ולשימושכם הטוב.
- השיעור נעזר במקורות ישראל כמו גם במקורות כלליים.

חומרים מתכנית הלימודים באזרחות- גלובליזציה, לאומיות, זהות.

מטרות:

1. הבנת המושג גלובליזציה.
2. היכרות עם התהליכים הכלכליים שמתרחשים בעקבות הגלובליזציה.
3. דיון: הקשר בין גלובליזציה, לוקאליות וסולידריות.

מהלך השיעור:

1. לשאול את התלמידים את השאלות הבאות ולבקש מהם לענות באמצעות הרמת אצבע בלבד:

- מי נועל נעליים מתוצרת חו"ל?
 - מי ביצע רכישות באמצעות חנויות אינטרנטיות?
 - מי מקיים קשרים חברתיים בפייסבוק עם אנשים שאינם גרים בארץ?
 - מי טס לחו"ל והשתמש בדולר, ביורו, או במטבע אחר?
- לאור כמות המצביעים, לשאול את התלמידים מה לדעתם משמעות הביטוי 'הכפר הגלובאלי'?

2. להגדיר את המונח גלובליזציה-

אנו מציעים לעשות זאת באמצעות שתי אפשרויות, לבחירתכם:

אפשרות א', הגדרה בעלת אופי מילונאי:

הגלובליזציה הינה תופעה עולמית משמעותית שבה מידע, אנשים, הון, סחורות וטכנולוגיה עוברים במהירות וללא חסמים ממדינה למדינה, בלי שמרחק גיאוגרפי או גבולות מדיניים יעכבו את המעבר.

כך נוצרת "קהילה עולמית", בעלת הרגלים משותפים והשפעה על ערכים ואורח חיים בעשרות מדינות בתחומי כלכלה, פוליטיקה, תרבות, תקשורת, חברה, רפואה ועוד.

מקובל לומר שהעולם כולו הופך לכפר גלובלי. קיימת אזרחות התלויה במדינה, אך במקביל האדם הופך להיות אזרח העולם הגדול.

אפשרות ב', צפייה [בסרטון](#) וחילוף של ההגדרה על ידי התלמידים, באמצעות:

מערכ שיעור

3. לתלות על הלוח כרטיסיות עם הידיעות באות:

- ארגון אופ"ק שולט על מחירי הנפט העולמיים. בשנת 2014 הוחלט בארגון לא להפיק את כל מכסות הנפט המותרות על מנת להעלות את מחירי הנפט. חברות מסוימות בארגון החליטו דווקא להמשיך ולהפיק נפט בכמויות גדולות, ולשמור על מחירים נמוכים, זאת על מנת שלא יהיה כדאי למדינות שאינן שותפות בארגון אופ"ק להפיק נפט בעצמן.¹
- "ארגון הבריאות העולמי של האו"ם הכריז אתמול (שלישי) כי נגיף האבולה כבר לא מהווה איום על בריאות הציבור. מנכ"לית הארגון, ד"ר מרגרט צ'אן, הודיעה כי קיבלה את המלצותיהם של מומחים ועקב כך יוסרו מגבלות הסחר והנסיעות במדינות שבהן הכתה המגיפה במלוא עוצמתה - גינאה, ליבריה וסיירה לאון"²
- הספר 'הארי פוטר והילד המקולל' יצא לחנויות הספרים ברחבי כל העולם במקביל. בדיזנגוף סנטר נפתחה חנות הספרים בחצות על מנת לעמוד בתיאום עם לוח הזמנים העולמי.³

לשאל את התלמידים: מה משותף לכל הידיעות שנרשמו על הלוח?

מדובר באירועים מקומיים שגרמו להשפעה עצומה על כלל העולם.
לבקש מהתלמידים להביא דוגמה נוספת להשפעות גלובליות - כלכליות ברמה עולמית.

4. להציג שאלה בפני התלמידים:

הגלובליזציה היא תופעה המחברת בין אנשים ותרבויות, אולם מה קורה להקשרים המקומיים והלאומיים, כמו גם לקהילות הקטנות בעידן הגלובאלי?
לחדד את השאלה באמצעות דוגמה קונקרטית:
בקיץ 2011 פרצה שורת מחאות כלכליות ברחבי העולם. בניו-יורק, במדריד, בתל-אביב ובערים מערביות נוספות הוקמו אוהלי מחאה במטרה לצאת נגד המערכת הכלכלית הקיימת.
האם מחאת האהלים בשדרות רוטשילד 2011, באה בתביעות הדומות לאלה שהיו במרכזי ערים אחרות, למרות הרקע הייחודי של כל מדינה ומדינה?

1

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9E%D7%97%D7%99%D7%A8_%D7%94%D7%A0%D7%A4%D7%98

8

<http://news.walla.co.il/item/2948049>

<http://www.nrg.co.il/online/47/ART2/805/952.html>

מערכ שיעור

5. לחלק קטע מתוך מאמרו של פרופ' יוסי יונה⁴:

אך נדמה, כפי שראינו, שתהליכי הגלובליזציה המואצים בעידן הנוכחי, שמעצמים את התלות ההדדית בין אזרחיהן של מדינות שונות, מעניקים תמיכה דווקא לאלה הנמנים עם הטוענים כי יש לתת "קדימות לזכות על-פני ארץ, לתבונה אוניברסלית על פני סמליה של שייכות לאומית". ואמנם, במחאה שפרצה ברחבי העולם בקיץ של 2011 עלו קולות רבים שנתנו ביטוי לגישה שביקשה לקדם עמדה ערכית זו. הם הדגישו את ההקשר הגלובלי שבו פועלת המחאה וביקשו לספק לה בסיס ערכי ומקורות הזדהות אוניברסליים. עמדה זו עלתה גם מקרב פעילי המחאה החברתית בישראל. בדומה לפעילי מחאות אחרות ברחבי העולם, היו ביניהם שהכריעו בעד מחאה הנושאת חותם גלובלי, מחאה שחוצה גבולות של זהות לאומית, אתנית, גזעית, דתית ומגדרית. הם הכריעו בעד "תביעה אוניברסלית (בשם 'העם') לשינוי מדיניות כלכלית-חברתית, לטובת שיח מאחד ומפייס". פעילי מחאה אלה ביקשו להדגיש... את ההיבט המוסרי של קביעה זו וטענו כי המחאה ביקשה "להתחיל בתהליך המסמוס האיטי" של קטגוריית מדינת הלאום, "ולו ברמה הרטורית". הצורך למוסס קטגוריה, טענו, נדרש כי הוא מאפשר להכיר ב"זכות לחיים שראוי לחיות אותם", זכות שאינה מוגבלת לאלה "שהתמזל מזלם לחסות תחת דגלו של לאום מסוים".

לבקש מהתלמידים לסמן משפט אחד מתוך המאמר המיטיב להציג את הטענה שמביא פרופ' יונה בקטע הנ"ל.
לאסוף תשובות על הלוח.

6. להציג שאלה: ראינו כי ישנן גישות המבטלות את הגבולות הפיזיים בעולם מבוסס כלכלה גלובלית. האם בעולם בו כולנו דיירים של 'הכפר הגלובלי' זיקות מקומיות מפסיקות להתקיים?

7. להקריא את פסוקי התורה העוסקים בחובה לדאוג לעניי עמך, לבקש מהתלמידים לסמן את המילים החוזרות על עצמן בכתוב:

ז-כי-יהיה בך אביון אחד אחיך, באחד שעריך, בארצך, אשר-ה' א-להיך נתן לך--לא תאמץ את-לבבך, ולא תקפץ את-ידך, מאחיק, האביון.
ח-כי-פתח תפתח את-ידך, לו; והעבט, תעביטנו, די מחסרו, אשר יחסר לו.
ט השמר לך פן-יהיה דבר עם-לבבך בליעל לאמר, קרבה שנת-השבע שנת השמטה, ורעה עינך באחיק האביון, ולא תתן לו; וקרא עליך אל-ה', והיה בך חטא.
י נתון תתן לו, ולא-ירע לבבך בתתך לו: כי בגלל הדבר הזה, יברכה ה' א-להיך, בכל-מעשך, ובכל משלח ידך.
יא כי לא-יחדל אביון, מקרב הארץ; על-כן אנכי מצוך, לאמר, פתח תפתח את-ידך לאחיק לעניך ולאביון, בארצך.
דברים ט"ו.

- המילים החוזרות על עצמן הן: אחיך, האביון.
- לשאל: אילו מילים נוספות בקטע ניתן לקשור למילים אלו?
שעריך, ארצך, עניך, אביון.

⁴ יוסי יונה, המחאה החברתית: בין מוסר קומופוליטי לסולידריות גלובלית, <http://www.haptiliya.com/yossi-yonah>.

מערכ שיעור

8. להסביר:

המילים בהן בחר הכתוב אינן מקריות. ממילים אלו נוכל להסיק כי התורה מבקשת לבסס את האחריות הכלכלית על רגש האחוה המשפחתית ('אחיך') ולא על חובה שמקורה במצפון או בציווי מוסרי. אולם, מה קורה בחברות גדולות ממשפחה, בהן לא כולם מכירים האחד את השני, חברות דוגמת הקהילות בהן אנו חיים היום?

לחלק את פירושה של נחמה ליבוביץ' לפסוקים מספר שמות:

לפי שאין התורה רוצה שתיבנה אהבת האנושות, אהבת האומה בדילוג על חובות הקרובים לך יותר: היא לא תינטע בלב על ידי עקירת קשרי אהבה טבעיים, אלא להיפך; הדרך לאהבת הזולת, לאהבת האנושות שבחירה בה התורה היא בהרחבה מתמדת של החוג שבו האדם נתון, של אהבת הורים לילדיהם המתרחבת גם על ילדי הזולת, המתפשטת וכוללת לא רק קרובי משפחה, אלא גם קרובים קרבת מקום, אשר בתוכם נדמן לו לחיות, ומכאן תתפשט ותתרחב האהבה על העם כולו, על האנושות כולה (נחמה ליבוביץ', עיונים חדשים בספר שמות בעקבות פרשנים הראשונים והאחרונים, ספר שמות, עמ' 301).

לשאול:

- על פי נחמה ליבוביץ' באיזה אופן נוצר המעבר מיחסים קרובים בין אחים לקהילות גדולות?
- מדוע לדעתכם מעגנת לייבוביץ' את היחסים הכלל-אנושיים דווקא ביחסי האהבה עם האנשים הקרובים לנו ביותר?

9. סיכום:

לצטט מספר שורות מתוך שירו של שלום חנוך 'אל תקרא לי עם', לבקש מהתלמידים לנסח דו שיח בן מספר שורות, בין שלום חנוך לנחמה ליבוביץ':

"אין שום עם סגולה יש רק יחידים
לא כולם טיפשים ולא כולם מודים
אלה יהודים ואלה יהודים
אדם נשאר אדם,
אל תקרא לי עם"